

АБДИЙТ ОРАЛАБ

ОДАМЛАРНИНГ МЕХР ҚУЁШИ

“Яшил қирлар” оромгоҳидан репортаж

Биз, адабиёт муҳиблари Бўстонлиқ ўнгирлари оралаб борар эканмиз, улуғвор тоглар худди кучоқ очиб кутиб олаётгандай, гўё саломимизга “тоглар бағридан гумбурлаган садо” келаётгандек туюларди. Бу садо мангу уйгоқ қояларнинг таскинбахш нидосидир. Тоғ ҳавоси руҳиятни поклаб, вужудни тетик тутади. Худди шундай, тоғ қадар сарбаланд устозлар даҳоси ҳам жамият руҳониятини тозалаб, “бошда дўпли” билан мағрур “ғоз юриш”га маънавий ҳукукимиз борлигини ёдга солади.

Тоглар бағридаги сўлум оромгоҳда Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистон халқ шоини Эркин Воҳидов хотирасига бағишланган ижодий фестиваль бўлиб ўтганидан хабарингиз бўлса керак. Илк бор ўтказилган мазкур адабиёт байрами “Uzreport TV”, “FTV” телеканаллари ташаббуси билан, “Турон банк” ва Тошкент вилояти ҳокимлиги ҳамкорлигига ташкил этилди. Тадбирда Эркин Воҳидовнинг оила аъзолари, таникли шоир ва ёзувчилар, жамоатчилик вакиллари, ижод мактаблари ўқувчилари ва кўплаб шеърият муҳлислари қатнашди.

Президентимизнинг фестиваль иштироқчиларига йўллаган табригига ушбу тадбирнинг мазмун-моҳияти, Эркин Воҳидов шеъриятининг, айниқса, бугунги шиддатли замонда ҳалқимиз ҳаётиди нақадар аҳамияти экан ўзининг яхлит ифодасини

топди. Унда, жумладан, шундай дейилади: “Ўзбек мумтоз ва замонавий адабиётини ҳар томонлама ўрганиш ва кенг тарғиб қилиш, уни бугун юз берёйтган мурракб жараёнлар билан узвий боғлиқ холда таҳжил этиб, зарур хулосалар чиқариш маънавий ҳаётимизни юксалтиришда, ҳеч шубҳасиз, катта аҳамиятга эга. Айниқса, ҳозирги хотинч ва таҳликалар замонда миллий ўзлигимизни англаш, азалий эзгу қадирларимизни саклаш ва бойитиш ҳар қачонгидан ҳам долзарб аҳамият касб этмоқда. Бундай ўта мухим вазифаларни амалга оширишда ҳалқимизнинг Эркин Воҳидов каби буюк ва ардоқли фарзандларининг кутлуғ ва ўлмас мероси, албатта, бекёс ўрин туади”.

Кўтаринки кайфиятда бошланган тадбирнинг очилиш қисмida дастлаб Эркин Воҳидовнинг ўзи ўқиган “Инсон ўзинг” қасидасига ишланган видеолавҳа намойиш қилинди. Сўнг Туркия Президенти Ражаб Тайип Эрдоған Ўзбекистонга ташрифи чоғида Олий Мажлис Конунчилик палатасидаги чиқишида ўз нутқини Эркин Воҳидовнинг “Ўзбегим” қасидаси билан бошлагани эсга олиниб, ўша жараён видеолавҳа иштирокчилар эътиборига ҳалқа қилинди.

Вазирлар Мажлиси ҳуэуридаги Давлат тилини ривожлантириш департamenti мудири, шоир Нодир Жонузоқ ўз нутқида мамлакатимизда адабиёт ва санъатга, маориф ва тил масалаларига берилсаётган эътибор, амалга оширилаётган тизимиш ишлар ҳусусида тұхтади. Эркин Воҳидовнинг том маънодаги серқирига ижодкорпиги, сабиқ тузум даврида адабиётимизнинг, санъатимизнинг, тилимизнинг равнави ўйлида құрсағтан жасорати, шоирнинг инсонийлик ҳусусиятлари ҳақида сўз юритди. “Эркин Воҳидовнинг ҳар бир шеърида, у соҳи ижтимоий бўлсин, соҳи лирик бўлсин, мана шу ҳалқнинг юрагини, руҳиятини, мардонаворлигини, тантлигини, нафосатини кўргандай бўламиш. Ҳаммамиз Эркин Воҳидовни бирдай яхши кўрамиз. Эркин Воҳидовга эҳтиромимизнинг дарахаси бир хил. Нима учун? Чунки Эркин Воҳидов миллатнинг ўлмас ҳурунининг энг ёруғ, энг порлок бир қисмiga айланган”, деди у.

Ўзбекистон Қаҳрамони, таникли адабиётшунос, таржимон Иброҳим Faғуров давлатимиз раҳбарининг Эркин Воҳидов тимсолида адабиётимизга ва адиларимизга кўрсатсаётган эҳтироми тўғрисида алоҳида тұхтади. “Бу бекиз эмас, дўстлар, Пре-

шундай сўзлар билан изҳор қилди: “Мамлакатимиз раҳбари Шавкат Мирмоновичга оиласиз номидан ўз миннадорчилигимни билдираман. Босшимиз осмонга етди. Маънавиятга, адабиётта катта этибор бериб келмоқдалар. Доим отамига ҳурматларини билдириб, бетоб бўлган давларидаям мунтазам йўқлаб, ҳар қанака дори-дармондан ҳам афзапроқ меҳр кўрсатгандари отамизинг согликларига кучли таъсир киларди”. У Эркин Воҳидовнинг шу мисралари билан сўзини якунлади:

**Инсон билан тирикдор инсон,
Муҳаббатда ҳаётнинг боши.
Одамзодга баҳи этади жон
Одамларнинг меҳр қуёши.**

Атоқли шоир-ёзувчиларнинг залворли фикрлари билан бошланган тадбирига бошловчи-журналистларнинг гўзал ташбехлари, юқсан эътирофлар, саҳнавий бадиҳаётлик янада фрайз бағишлади. Ўзбек элининг зуко ва шиҷоатли адаби, чина-кам маънода ҳалқимиз ва маданиятимиз тимсоли бўлган Эркин Воҳидов асарлари орқали ёшларнинг она тилимизга меҳрини ошириш, ватангарварлик туйгуларини камол топтириш мақсадида илк бор ташкил этилган адабий фестивалнинг асосий қисми мана шундай ижод мухитида, илҳом оғушида, кўтаринки кайфиятда бошланди.

Эркин Воҳидов номидаги ижод мактаби ўқувчилари иштироқида бўлиб ўтган баҳри байт мушоираси ҳам иштироқчилари мамнун этид. Мушоира иштироқчилари Эркин Воҳидов фазаллари, мухаммаслари, лирик ва ҳажвий шеърларига мурожаат қилишиб. Узоқ давом этган беллашувда ижод мактабининг аълочи ўқувчisi Шахло Сафарова голиб деб топилди.

Эркин Воҳидов нафакат шоир, олим, публицист, таржимон, балқи драматург сифатида театр санъати равнақига ҳам ўзининг муносаби ҳиссасини кўшган. Унинг “Олтин девор”, “Истанбул фожиаси”, “Иккичини тумор” каби пъесаларидан ташқари “Рӯҳлар исени”, “Нидо” каби достонлари, “Донишшилоқ ҳангомалари” туркумидаги ҳажвий шеърлари асосида ҳам ўртимиз театрларидаги гоявий-бадий етук спектакллар саҳналаштирилган. Фестивалда “Олтин девор”, “Рӯҳлар исени”, “Матмуса” каби саҳна асарларидан парчалар на мойиш этилиб, Эркин Воҳидов кўйлаган миллат дарди, инсонийлик туйгулари авж пардаларда янгради. Ижобий ва салбий, ҳажвий ва трагик образларда намоён бўлган Эркин Воҳидов номидаги ижод мактаби ўқувчилари олиқиша газовор бўлиши.

Шундан сўнг шоирнинг дўстлари иштироқида “Шахмат чепленжи” ўтказилди. Мусобақа давомидиа анъанавий шахмат доскасида ва йирик шахмат майдонида ўйинчилар дона суринди. Қизғин тус олган беллашувларда устоз Иброҳим Faғуров мутлақ голиб бўлди. Серзавқ ўтган ўйинлар чоғида Эркин Воҳидовнинг шахмат усуллари, ўйин тактикаси, унинг бу ақл ва тафаккур спортига бўлган муносабати, шахмат билан боғлиқ хотиралар ёдга олинди, устозлар томонидан ёшларга сўзлаб берилди.

“Яшил қирлар” оромгоҳидан киравериш қисмida боғ учун ҳозирланган худудга кўчатлар ўтказилди. Фестивалда иштироқчилари бу хайрли ишни завқу шавқ, меҳр ва ихлос билан бажаришиди. Бир сўз билан айтганда, юртдошлар Эркин Воҳидовнинг шахмат усуллари, ўйин тактикаси, унинг бу ақл ва тафаккур спортига бўлган муносабати, шахмат билан боғлиқ хотиралар ёдга олинди, устозлар томонидан ёшларга сўзлаб берилди.

Фестивалнинг бадий қисмida шоир шеърлари асосида яратилган қўшиклиар янгради. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Рустам Фойипов, хонандалар Шуҳрат Йўлдошев, Давронбек Абдусаломов ва Эркин Воҳидов номидаги ижод мактаби ўқувчилари томонидан куйланган дилтортар тароналар охангидан билан қалбларни элитган бўлса, сўзлари билан юракларни эритди:

**Кўплук қил демасман.
Юрт тупроғин ўп,
Үнга қуллар эмас, фидолар керак.
Унинг сену мендек шоирлари кўп,
Буюк элга энди даҳолар керак.**

**Қаддинги баланд тут,
Бўлма сертаъзим,
Чўқи бўлолмасан, маҳкам қоя бўл,
Пиллапоя бўлдим сенга, азизим,
Сен ҳам гал келганда пиллапоя бўл.**

Шавкат ДЎСТМУҲАММАД

МАКТУБ

АДАБИЁТИМИЗНИНГ ЧИН ДЎСТИ

Яқинда Алишер Навоий номидаги Ўзбек тили ва адабиёти университетида “Глобал интеграция шароитида туркий тиллар тараққиётни: муаммо ва вазифалар” мавзусида ҳалқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди.

Мазкур анжуманда Туркия, Озарбайжон, Қозғистон, Қирғизистон, Туркманистон ва бошقا туркий тилин давлатларнинг нуғузли олий таълим мусассалари ва илмий-тадқиқот институтларида кон-кардosh ҳалқларнинг тили, тарихи, маданияти ва адабиётини тадқиқ қилиб келаётган таниқли олимлар қатнашди. Аввало, туркий тилларнинг эртани кунига бағишланган бундай нуғузли ўйғиннинг юртимизда ўтказилиши мамлакатимизда миллий адабиётимиз, она тилимис ривожига қаратилаётган юқсан оғушида.

Конференцияда қардosh тилларнинг истиқболи масалалари атрофлича мухокама қилиниб, қатор таклиф ва ташабbusлар иллари суринди. Айниқса, унда Ўзбекистон Президентининг Туркиядаги толмас таргиботчиси, Анкара шаҳридаги Ҳоқиқ Байрам Вали университети профессори Вали Саваш Елжон ҳам иштирок этид. Бу заҳматкаш инсон тиљарида ҳалқаро иштиракига асосан “Туркий адабиёт дурданолари” 100 жилдлик музмасининг ўзбек тилида нашр қилиниши қардosh ҳалқлар маданий ҳаётидаги улкан воеа бўлгани этироф этилиб, ушбу тўпламни упарнинг тилларида ҳам нашр этишининг аҳамияти бекёс экани алоҳида таъкидланди.

Миллат фахри бўлган улуг бобомиз номи билан атападиган университетда ташкил этилган ҳалқаро конференцияда ўзбек адабиётининг Туркиядаги толмас таргиботчиси, Анкара шаҳридаги Ҳоқиқ Мурод, Ҳайридин Султон, Назар Эшонкул, Лукмон Бўриҳон ҳам адиларимизнинг асарларини турк тилига таржима килишиб. Узоқ давом этган беллашувда ижод мактабида таъсирига алоҳида таъкидланди.

Вали Саваш Елжон тиљимизда ўтказилаётган турпи анжуманларда мунтазам иштирок этилган ҳалқаро конференцияда ўзбек адабиётининг Туркиядаги толмас таргиботчиси, Анкара шаҳридаги Ҳоқиқ Байрам Вали Саваш Елжон ҳам иштирок этид. Бу заҳматкаш инсон тиљарида ҳалқаро миқёсда таржима килиб келаётганда бос мамлакатимиз илмий-адабий жамоатчилиги орасида алоҳида ҳурмат қозонган. Ҳусусан, у Абдулла Қодирий, Faғуров Ғулом, Асқад Мухтор, Эркин Воҳидов, Шукур Холмизаев, Қамчибек Қенж, Тогай Мурод, Ҳайридин Султон, Назар Эшонкул, Лукмон Бўриҳон ҳам адиларимизнинг асарларини турк тилига таржима килишиб билан бўлгани ўзбек адабиётшунослигига оид адабий-таҳлилий маколалар ҳам эълон килиб келмоқда.

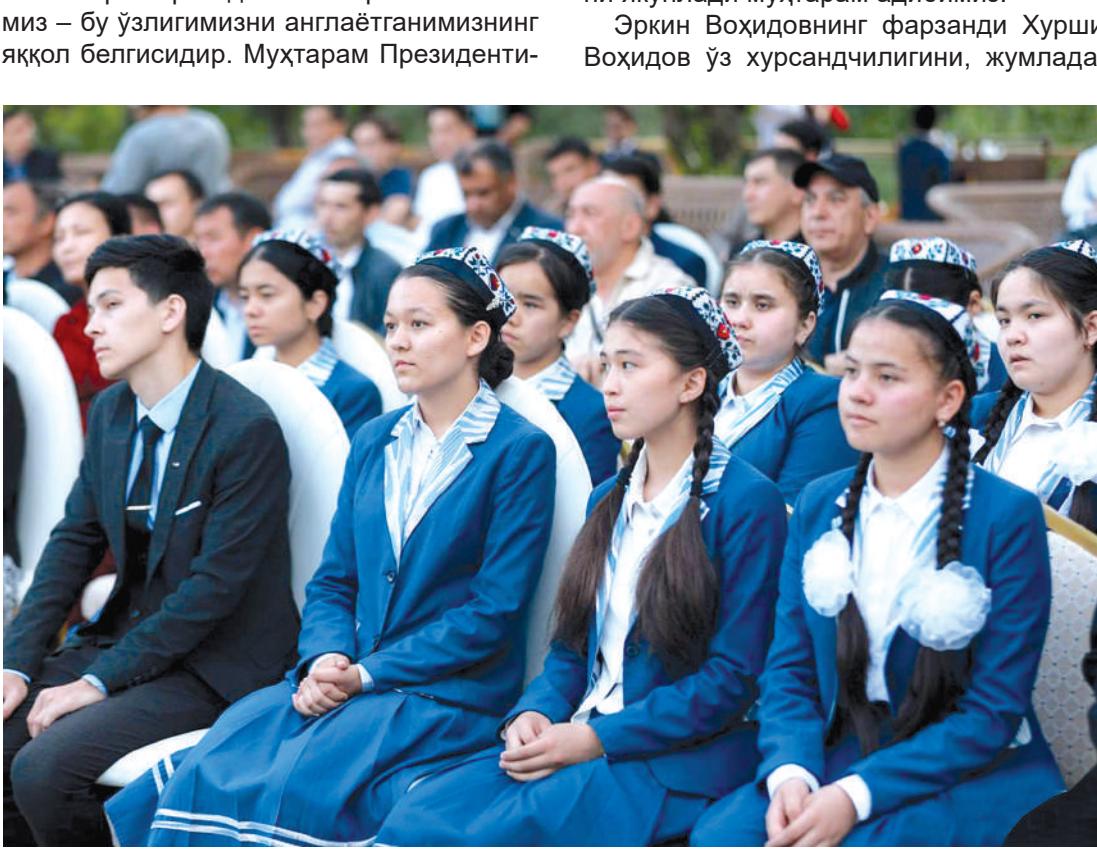
Вали Саваш Елжон тиљимизда ўтказилаётган турпи анжуманларда мунтазам иштирок этилган ҳалқаро конференцияда ўзбек адабиётининг таргиботчилиги орасида алоҳида ҳурмат қозонган. Ҳусусан, у Абдулла Қодирий, Faғуров Ғулом, Асқад Мухтор, Эркин Воҳидов, Шукур Холмизаев, Қамчибек Қенж, Тогай Мурод, Ҳайридин Султон, Назар Эшонкул, Лукмон Бўриҳон ҳам адиларимизнинг асарларини турк тилига таржима килишиб билан бўлгани ўзбек адабиётшунослигига оид адабий-таҳлилий маколалар ҳам эълон килиб келмоқда.

Куонарписи, бугун хорижий мамлакатларда ҳам ўзбек адабиётининг таргиботчилиари сафи кун сайнин кенгайт бормоқда. Албатта, улар орасида моҳир таржимонлар, мумтоз ва замонавий адабиётимизнинг зуқко билимдонлари кўпчиликни ташкил қилади. Айнан ана шундай инсонларнинг хизматларни боис ҳам сўнгиги йилларда ўзбек адабиётига ҳалқаро миқёсда қизишиш тобора ортиб бормоқда. Ўтган йил Туркияниң Бурса шаҳрида ташкил қилали. Ишориши Эшқобит Шукур Баҳтиёр Ваҳбозода номидаги ҳалқаро адабий мукофот билан тақдирланганни шундан далолат беради.

Куни кеча Вали Саваш Елоқдан Ўзбекистон Ёзувчилар уюмасига мактуб келиди. Унда жонкуяр олим юртимизга сафари чоғида ўзига кўрсатилган этироф учун ташаккур изҳор қилишиб билан бир каторда, ҳалқимизга мухаббати чексиз, миллий адабиётимизга меҳри бекёс эканинан баён этиб, ўз юртида ўзбек адабиётини тарғиб этиши ўйлидаги илмий-ижодий ишларини янада кенгайтириш

Ўйлаймизки, бошقا қардosh тилларда ҳам ўзбек адабиётининг мана шундай чин дўстларни тарғиб этиши ўйлидаги илмий-ижодий ишларини янада кенгайтириш

Нурилла ЧОРИЕВ

ЖАДИД МАТБУОТИ

Умрнинг мазмунли фурсати
(собиқ совет даврининг сўнгига
йилларидан хозирга қадар)
Алишер Навоий номидаги
кутубхонанинг "Нодир
кўлэзмалар" бўлимида,
архивларда ўти. Манбалар шу
қадар мўлки, ўрганилиши, таҳлил
қилиниши зарурки, унга бир
банданинг умри етмайди... Ҳар
гал газеталарни варақлашада
"Садои Фарғона" нашри таҳлами,
клишеси, бетакорр дизайни,
саҳифалардаги ҳарфлар,
мақолалар, битиклар мазгидаги
ғоялар, уларни қабл қўри билан
ёзган музаллифларнинг номлари...
қисқаси, қадрдорнинизни учратиб
қолганлар, йўқ-йўқ, ундан
ҳам азиз инсонимиз билан
куришгандек бўлаверамиз.

Газетанинг дастлабки сонидаги битиклардан иктибос:

"Газета ҳар миллатнинг таржимонидарки, билмагон таржималари" анига билдирур ва ҳам ул миллатнинг муддаосини бошқаларга билдирур" (Ашурали Зоҳир). Сўз боши // "Садои Фарғона" газетаси, 1914 ийл 3 апрел).

Большевиклар ҳокимиятни эгаллагач, "Садои Фарғона"ни танқид қилган бўлсаларда, "бу газета оқисасида бир неча янги қаламлар ва тубжоюн муралтимблар (саҳифаларчилар) етишиб қолдиким, муни танисок, ҳаққалини таниғон бўлурмиз", дея тан оладилар (Бу ҳақда қаранг: Газети. Фарғона тубжоюн мадбуоти // "Фарғона" газетаси, 1924 ийл 5 май).

"Газети" тахаллусидаги музаллифнинг фикридаги янги қаламлардан Ҳамза ва Чўлпонлар билан бирга Ашурали Зоҳирни алоҳида таъқидлаш жоизид. Негаки, у Кўқонда чиқкан "Эл байроби" газетасига ҳам алоқадордир. Бу нашр ҳақида гапиришдан аввал "Садои Фарғона"нинг тұхтатилиши хусусида фикр.

Абдулла Авлоний ёзди: "Садои Фарғона" Хўқанд шаҳрида ҳафтада уч маротаба чиқадурган мусымони газетадур. Бу газета 1914 иши Хўқанд Обиджон Махмудов мухарриригуида чиқди. У ҳар жиҳаддан "Садои Туркистон"дек бўла олмади. Қалам ахларини ўзига жалб қила олмасдан бора-бора тўхтаб қолди".

Мазкур маколанинг ҳам большевиклар сиёсати таъсирида ёзилганини эътиборга олсан, вазиятини бироз ўзгача изоҳлаш мумкин. Ҳолбук, "Садои Фарғона" газетасининг кутубхонада сакланғатган таҳламидаги охирги, яъни 1915 ийл 6 июня (123) сонида мухаррир номидан пастроқда "Дозволено военной цензурой" деган ёзув пайдо бўлгани, шунингдек, иккинчи саҳифадаги бир ярим устуннинг бўш чиққанлиги таҳририят ҳарбий цензура орқали сикурга олинганинг англатади. Давр матбуоти цензорлар олиб ташлаган мақаланинг жойини бўш чиқариш уларга нисбатан норозилик ҳисоблангани тарихий манбаларда кўп бора тилга олинган. Демак, материал олиб

ГАЗЕТА МИЛЛАТИНИГ ТАРЖИМОНИДИР

бу жамоаларда ҳар доим боғловчи меҳвар вазифасини миллат фидойиси Ашурали Зоҳир бажариб турди. Ҳалқларга эркинлик бериш, барчани ўқитиш, озодлик ғоясига содик қолган бу жамоанинг газета саҳифаларида муҳрлаган мақолалари фикримизга далилларид.

Большевиклар ҳокимиятга ўрнашгач "Эл байроби"ни "Мехнат байроби"га ("Хуррият"-ни "Камбағаллар товушу"га) ўзgartиришган. "Мехнат байроби" масъул мухаррири Иброҳим Рашид эканлиги, шиори большевика "Бирлашин", бутун дунё меҳнаткашлари!" бўлишидан қатъий назар бунда Ашурали Зоҳирининг иштироки ҳам аникланди (Ашурали Зоҳир). Яна имло атрофида // "Мехнат байроби" газетаси, 1921 ийл 10 марта. Мақолада эски муаммо кўтаришган бўлиб, муаллиф: "Ўтгриси ни айтганда имломиз ҳали ҳам бир йўлга кўйилмагон"лигидан шикоят қиласи ва ўз тақлиф ҳамда мулоҳазаларини билдиради.

1917 ийл февраль воқеаларидан кейин чоп этилган "Тирик сўз" (1917 ийл 2 апрель), "Эл байроби" (1917 ийл 8 сентябрь)дан "Мехнат байроби"гача бўлган даврда чоп этилган газеталар ҳронологиясида кетма-кетлик мавжуд, яъни биро ёпилса, иккинчи очилган.

"Мехнат байроби" 1921 ийл май ойидан "Фарғона" дега ўзgartирилади. Биз унинг 1921 йилнинг 29 май сонини ўрганганимизда таҳририят манзили "Мехнат байроби" газетаси манзили бўлганлиги маълум бўлди: "Хўкандада 25 октябрь кўчаси хонаи матбуот". Шу боис "Тирик сўз"нинг ҳам камида 20 та сони дунё юзини кўрган деган тахминни илгари сурасим.

Тадқиқот натижалари Фарғонада матбуот иши, Обиджон Махмудов тўплаган жамоанинг газета чиқарниш тұхтатмаганини кўрсатди. Бу борада яна Абдулла Авлоний-ға мурожаат қиласи.

"Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти тор-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси 1917 ийл 8 сентябрь (1-сон)дан чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр-мор қилингач, газета ҳам чиқицдан тұхтади".

Бу фикрда ҳам бироз хатолик мавжуд. "Эл байроби" газетаси. У 1917 ийли Кўқон мухторияти вақтида чиқиб, шиори "Яшасин Мухторият!" эди. Бўлат Солиев ва Ашурали Зоҳирнинг мухарририк қилишган. Кўқон мухторияти төр

ИЖТИМОЙ ХИМОЯ

Бу дунёда ҳар бир боланинг баҳти яшашга ҳақи бор. Аммо ҳамма оиласада ҳам мавжуд шарт-шароит бундай толега эш бўлавермайди. Ажримлар ёхуд ноқобил ота-оналарнинг ўз мақомига нолойлиги айрим ҳолларда баҳти болаликка соз солиши мумкин. Шу боис болалар улгайиб, ҳаётда ўз ўрнини топиши учун давлат томонидан муйяниғамхўрлик чора-тадбирлари белгиланган. Аммо баъзан субъектив омиллар инсонийлик мезонларига зид келип қолиши ҳам мумкин. Фуқаролик ишлари бўйича Зангию тумланлараро судининг судьяси Дилбар Мавлонова билан сұхбатимиз шу мавзууда бўлди.

– Ижтимоий тармоқларда тез-тез фарзандига алимент тўлашдан бўйин товлаётгандар ҳақидаги хабарларга кўзимиз тушади. Уларни жиноятни каби таъқиб этиш қанчаличи тўғри?

– Қонунчиликка кўра, ота-она ўз болаларини тарбиялаш ҳукуқига эга ва тарбиялаш шарт этиб белгиланган. Оила кодексининг 73, 96-моддаларига биноан, улар ўз фарзандлари тарбияси ва камо-поти учун жавобгар бўлиб, болаларнинг соглиги, жисмоний, рухий, маънавий ва ахлоқий тарбиясига ғамхўрлик қилиши, шунингдек, во-яга етмаган болаларини таъминлашлари лозим.

Ўз навбатида вояга етмаган, шунингдек, вояя етган меҳнатга ла-ёкатиз, ёрдамга муҳтож болалар таъминоти учун алимент ота-оналарнинг келишувига биноан ихтиёрий тартибида, шунингдек, суд тартибида ундирилиши мумкин.

Ўз мажбуриятларини ихтиёрий равиша бажармаган ота (она)дан суднинг ҳал қилув қарори ёки буйргуга асосан алимент ундирилади. Бундай мажбуриятлар бажарилмаган ҳолларда жазо чораларининг кўлланиши эса, бевосита қарздорнинг масъулиятини оширади.

Алимент тўлаш ҳақидаги суднинг ҳал қилув қарорини бажаришдан бўйин товлаган шахслар Оила кодексининг 79-моддасига асосан ота-оналар ёки уларнинг ўрнини босувши шахслар томонидан вояга етмаган болаларни тарбиялаш ва уларга таълим берши борасидаги мажбуриятларни бажарасмаслик, шу жумладан, вояга етмаган болаларнинг маъмурий ҳукуқбузарлик содир этишига олиб келгани учун, базавий ҳисоблаш миқдорининг бир баравардан беш бараваригача миқдорда жарима солишга асос бўлади. Кодекснинг 47-моддасига мувофиқ, маддий ёрдамга муҳтож бўлган вояга етмаган ёки меҳнатга лаёкатиз шахси маддий таъминлашдан бўйин товлаш, яъни уларни маддий жиҳатдан таъминлаш учун суднинг ҳал қилув қарорига ёки суд буйргу-

БАХТЛИ БОЛАЛИК ҲУКУКИ

га биноан ундирилиши лозим бўлган маблагни иккى ойдан ортиқ муддатда тўламаганлик учун – ўн беш сутка муддатга маъмурӣ қамоқча олиш ёки бир юз йигирма соатгача ҳақ тўланадиган жамоат ишларига мажбурий равиша жалб этиш жасози белгиланган. Ушбу Кодексга мувофиқ, маъмурӣ жазоларнинг мазкур турлари кўлланиши мумкин бўлмаган шахсларга базавий ҳисоблаш миқдорининг йигирма баравари миқдорда жарима ҳам солинади.

– Мўмай даромад топадиган оталарнинг айримлари ўз кирмини камайтириб кўрсатиш орқали фарзандига арзимас миқдорда алимент тўлаши ҳақида эшитганимиз. Бундай ҳоллар очиқланмайдими?

– Агар ундирувчидан ушбу ҳолатни тасдиқловчи ишончли маълумотлар бўлса, бевосита бу ҳақида тегиши мажбурий ижро бюроси давлат ижрочисига хабар бериб, қарздорнинг даромадларини текшириш тўғрисида илтимоснома киритиши лозим.

“Суд ҳуҷжатлари ва бошқа орнлар ҳуҷжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонун талабидан келиб чиқиб, давлат ижрочисига қарздорликни ундириши мумкин бўлган барча даромад манбалари ва мол-мулжаларини аниқлаш чораларини кўради.

– Алимент олиб вояга етган бола келажакда отасига қарашга мажбурилиги айтилади. Бу ўзаро сулҳими? Ушбу масала ҳам қонун назоратига олинадими?

– Буни сұлҳ деб баҳолаш като. Ота-она ўз болалари олдида қандай мажбурията гэга бўлса, вояя етган ва меҳнатга лаёқатли фарзандларнинг ҳам ўз ота-оналари олдиаги бўрчлари, шу жумладан, уларга ғамхўрлик қилиш ва маддий таъминлаш мажбурияти қонунчиликда мустаҳкамлаб кўйилган. Афсуски, сўнгти вақтларда ота-оналарнинг ўз фарзандларидан алимент ундириш масаласида судга мурожаат қилишлар сони кўпайиб бормоқда.

Бу биринчи навбатда, шу оиласадаги мухитта, ота-она ва болалар ўтасида шаклланган ўзаро муносабатга боғлиқ.

– Дейлик, отанинг даромади алимент тўловига етмайди ёки у ҳеч қаерда ишламайди. Бундай ҳолларда масалага қандай ечим топилади?

– Қонунга биноан вояга етмаган болаларига таъминот бериш ҳақида ота-она ўтасида келишув бўлмаса, уларнинг таъминоти учун алимент суд томонидан ота-онанинг ҳар ойдаги иш ҳақи ва ёки бошқа даромадидан ундирилади.

Бунда ҳар бир бола учун ундириладиган алимент миқдори қонунчилик билан белгиланган меҳнатга ҳақ тўлашнинг ёнг кам миқдорининг 26,5 фоизидан кам бўлмаслиги керак.

Тарафларнинг маддий ёки ои-

лавий ахволини ва бошқа ёътиборга лойиқ ҳолатларни ҳисобга олган

ҳолда алимент тўловлар миқдори Қонунга мувофиқ ўзгарилиши, қамайтириши ёки кўпайтирилиши ҳам мумкин.

– Ўз отасини судга бериш, ўз ҳақини суд орқали ундириш бо-ланини руҳияти, психологиясига салбий таъсир кўрсатади. Бу-нинг олдини олиш борасида ҳам қандайдир чоралар кўриладими?

– Нафақат судга бериш, бал-кини боланинг ўзи боланинг руҳиятига салбий таъсир ўтказади. Бу ҳолат одатда отанинг ўз мажбурияtlарини қанчалик англashi ва адо этишига боғлиқ бўлади. Ҳозирда кўп-лаб ҳуқуқий тарғибот-түшунтириш ишлари олиб борилмоқда. Ҳусусан, мажбурий ижро бўлими вакиллари томонидан оммавий ахборот воситалари, ижтимоий тармоқлар орқали ўз мажбуриятдан бўйин товлаётган қарздорлар қидириб топилётгани, улардан қарзларни ундириш бўйича амалга оширилган ишлар, уларга нисбатан кўлланган жазо чоралари тўғрисида маколалар, фикр-мулоҳазалар ошкора берилбониши лозим.

Алимент тўлаш мажбуриятини бажаришдан бўйин товлаб кела-ётган ва қидириш ёзлонганинг шахслар тўғрисидаги мәвлумотларни мажбурий ижро органларининг расмий веб-сайтларига жойлаштириш, шунингдек, давлат оммавий ахборот воситаларида ўзин қилиш амалиёти жорий этилди.

Унга кўра, ушбу манбаларда қидиривдаги шахслар ва уларнинг

мол-мулжалар тўғрисида маълумотга эга бўлган фуқароларга мажбурий ижро ва ишлар органларига хабар бериш имконияти ярати-ланган.

Бу, албатта, алимент бўйича

– Америка Қўшма Штатларида агар оиласада низо келиб чиқса, она ва фарзандлар бошқа штатга кўчирилиб, биринчи навбатда она иш билан таъминланаркан. Айтинг-чи, бизда ҳам алимент тўловидан ташқари, фарзандлар маддий таъминотини яхшилайдиган қандайдир ишлар амалга ошириладими? Балки шундай чоралар кўрилса, алимент кечикса ҳам ба болалар маддий таъники тушеб қолишмасми?

– Президентнинг 2022 йил 7 марта-даги “Оила ва хотин-қизларни тизими кўллаб-куватлашга доир ишларни янада жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги

87-сонли Фармонидаги айнан хотин-қизларнинг ҳуқук ва қонуний

манбаатларини ҳимоя қилишга қаратилган бир қатор вазифалар ва

уларни амалга ошириш механизми белгиланган. Ҳусусан, алимент тўловчининг бошқа ижро ҳуҷжатлари чора-тадбирлари мажбурий таъминотидан ташқарида бўйича шаклланган мажбурияти юклинишади.

– Ажрим суди ўтказилаётгандан бир оиласада бузилиб кетишига, гўдакларнинг етим бўйли қолишига сабабчи бўлаётган учинчи томонлар ҳам суриштириладими? Уларни ҳеч бўлмагандага “маддий” томондан жазолаш, кепрак бўлса, улардан ҳам алимент тўлаш мажбурияти юклинишади.

– Судлар томонидан никоҳдан ажратиш тўғрисидаги ишларни кўриши жараённада барча сабаблар ўрганилади. Лозим бўлса, тарафларнинг кўрсатмаларидан келиб чиқиб, учинчи шахслар жалб этилгич, хуласалар олинади. Никоҳдан ажратиш ва алимент ундириш тўғрисидаги талаблар, алоҳида мустакил талаблар, хисобланади. Ҳудди шундай, ижро ҳаракатлари давомида қарздорга солинган жарималар ва ижро ҳаракатларини амалга ошириш харажатларини ярати-ланади. Ҳудди шундай, ижро ҳаракатлари давомида қарздорларни таъминотидан низо келиб чиқиб, учинчи шахслар зиммасига юклитилиши мумкинлиги кайд этилган. Бунда, болаларнинг ота-онаси алимент тўлаш имконияти ўйлиги, бироқ бобо (буби) ва бошқа қариндошларнинг эса маддий имкониятлари етарлилигини аниқлаш лозим.

қарздорлик мавжуд бўлганда қарздорлик тўлиқ бартараф этилгунига қадар давом этирилади. Бундан ташқари, қарздорнинг транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини вақтинча чеклаш, қарздорга лицензия ва рухсат бериш хусусиятига эга бўлган давлат хизматларини вақтинча кўрсатмаслик, алимент бўйича қарздорлик мавжудлигини никоҳ тузиш учун монеглик қиласидан ҳолат сифатида белгилаш чоралари кўрилган.

Юкорида таъкидланган Фармоннинг 20-бандига асосан Мажбурий ижро бюроси ҳузурда юридик шахс ташкил этмаган ҳолда “Алимент тўловлари” давлат максадли жамғармаси ташкил этилган. Фармон ижросини таъминлаш максадида Вазирлар Маҳкамасининг “Алимент тўловлари жамғармаси фоалиятини ташкил этиш тўғрисида”ги 2022 йил 3 августдаги 427-сонли қарори ҳам қабул қилиниб, алимент тўловлари жамғармасидан фойдаланган тартиби белгиланган. Унга кўра, суд қарори билан алимент тўлаш мажбурияти юклинишади. Ҳуқуқида қарздорнинг мажбурияти юклинишади.

– Ажрим суди ўтказилаётгандан бир оиласада бузилиб кетишига, гўдакларнинг етим бўйли қолишига сабабчи бўлаётган учинчи томонлар ҳам суриштириладими? Уларни ҳеч бўлмагандага “маддий” томондан жазолаш, кепрак бўлса, улардан ҳам алимент тўлаш мажбурияти юклинишади.

– Судлар томонидан никоҳдан ажратиш тўғрисидаги ишларни кўриши жараённада барча сабаблар ўрганилади. Лозим бўлса, тарафларнинг кўрсатмаларидан келиб чиқиб, учинчи шахслар жалб этилгич, хуласалар олинади. Никоҳдан ажратиш ва алимент ундириш тўғрисидаги талаблар, алоҳида мустакил талаблар, хисобланади. Ҳусусан, алимент тўлаш имконияти ўйлиги, бироқ бобо (буби) ва бошқа қариндошларнинг эса маддий имкониятлари етарлилигини аниқлаш лозим.

Шоира ЭРМЕТОВА
суҳбатлашди.